

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ РОБОТИ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE OPERATION OF THE TRANSPORT SYSTEM OF UKRAINE IN THE FIELD OF PASSENGER TRANSPORTATION

Сучасні економічні проблеми країни призвели до змін показників національного виробництва, стану сільського господарства, торгівлі, туризму і, зокрема, вони позначилися на показниках пасажирообігу всієї транспортної системи. Прогнозовані тенденції подальшого перспективного розвитку свідчать, що ці показники так і знижуватимуться. Тому для детального вивчення основного питання даного дослідження у статті було проведено аналіз функціонування транспортної системи у сфері пасажирських перевезень. У цьому науковому дослідженні автором проведено аналіз динаміки та структури пасажирських перевезень різними видами транспорту, визначено структуру співвідношення показників пасажирських перевезень, досліджено динаміку пасажирообороту транспортної системи України за період з 2015 по січень 2022 року. Виявлено конкурентоспроможні види транспорту, обґрунтовано тенденцію зниження динаміки основних показників пасажирообігу. Запропоновано новий підхід до залучення населення у використанні транспортних послуг та підвищення рівня якості та продуктивності транспортної галузі у сфері пасажирських перевезень.

Ключові слова: аналіз, кількість перевезених пасажирів, рухливість населення, пасажирообіг, динаміка та структура пасажирських перевезень, групування перевезень пасажирів.

The transport system of Ukraine aims to meet the requirements of public production and national security, to have an extensive infrastructure for the provision of the entire range of transport services and to ensure Ukraine's foreign economic ties. Modern problems of the country lead to changes in indicators of the functioning of production, trade, tourism, etc., and above all, they are reflected in indicators of passenger traffic and the number of passengers transported by various modes of transport. The special position of passenger transportation is determined by their high socio-economic importance in the life of society and the fulfillment of one of the most important guarantees of the state – freedom of movement. The volume of passenger transportation is determined by the population and transport mobility, however, transport mobility is influenced by many factors that cannot be calculated. The general unsolved problem of this direction is the constant change of statistical data in different conditions in which the country is located, this is economic instability and the state of war, which leads to general problems both in the state and in the transport industry. As shown by development trends, further fluctuations in the volume of passenger transportation should be expected in the future, given the forecasted moderate growth of the economy of trade and tourism. Accordingly, there is a need for constant updating of statistical data by means of an analysis of the functioning of the transport system in the field of passenger transportation, as well as updating and correcting improvement methods in relation to its functioning, which confirms the relevance of the chosen topic. Therefore, the relevance of the research lies in conducting a comprehensive analysis of the operation of the transport system in the field of passenger transportation and, on the basis of that, proposals to increase their efficiency. In this research, the author conducted an analysis of the dynamics and structure of passenger transportation by various types of transport. The structure of the ratio of indicators of passenger transportation is determined. The dynamics of passenger turnover of the transport system of Ukraine for the period from 2015 to 2022 was studied. The trends of changes in indicators of the dynamics of passenger traffic in modern realities and the identification and study of factors affecting the change in passenger traffic are determined.

Key words: analysis, number of transported passengers, population mobility, passenger traffic, dynamics and structure of passenger transportation, grouping of passenger transportation.

УДК 657.338.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.80-13>

Гриценко Н.В.

к.е.н., доцент кафедри транспортних систем та логістики, Український державний університет залізничного транспорту

Hrytsenko Nataly

Ukrainian State University of Railroad Transport

Постанова проблеми лежить у науково-практичній задачі, підвищення ефективності використання різних видів транспорту для пасажирських перевезень, яка буде здійснюватися на підставі комплексного аналізу пасажиропотоку. Основним питанням є раціональне використання робочого та вільного часу населення, що сприяє підвищенню продуктивності праці. У широкому розумінні вся економія зводиться до економії часу. Отже, раціональна організація пасажирських перевезень є важливою соціально-економічною проблемою держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом наукові дослідження спрямовані на вивчення та вдосконалення функціонування пасажирського транспорту. Головним питанням даного дослідження є проблеми у сфері перевезень пасажирів різними видами транспорту.

Ці напрями освячені в наукових працях та публікаціях таких вчених як: Амоша О.І., Гадзевич О.І., Криса О.І., Кулаєв Ю.Ф., Мороз М.М. [5–10]. Незважаючи на вагомий внесок поважних науковців, залишаються невирішеними питання загальної проблеми пасажирських перевезень різними видами транспорту. Економічні та політичні зміни в країні постійно змінюють тенденції розвитку пасажиропотоку в транспортній системі, тому є потреба в оновленні як самих даних, так і в коригуванні пропозицій щодо їх удосконалення, що активізує пасажиропотік та допоможе населенню обирати маршрути та види транспорту.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналітичне дослідження динаміки пасажирообігу з різних видів транспорту. Постановка завдання полягає у визначенні тенденцій зміни показників динаміки пасажирообігу в сучасних реаліях та

виявленні і вивченні факторів, що впливають на зміну пасажирообігу. Актуальністю дослідження є виявлення проблемних зон при організації перевезень пасажирів та пропозиції алгоритму дій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Транспортна система, як відомо, відіграє значну роль у рівні життя населення країни для забезпечення виробничої діяльності підприємств та повсякденного життя людей. При переміщенні людей різними видами транспорту існує велика різноманітність підходів та технологій, які мають свої специфічні виробничі особливості. Для визначення ролі та значення пасажирських перевезень використовуються показники які характеризують їх виробничо-господарську діяльність: пасажиропотік; обсяг перевезених пасажирів; транспортна рухливість населення. Обсяг пасажирських перевезень це кількість пасажирів, перевезених тим чи іншим видом транспорту. Переміщення пасажирів характеризується транспортною рухливістю населення, що відбиває ступінь урбанізації, рівень міграції та динаміку переміщень. Транспортна мобільність населення є складне соціально-економічне явище, за яким стоїть цілий комплекс культурних, політичних та демографічних факторів [6; 7].

Дане дослідження побудоване на аналізі двох основних показників, це пасажирообіг та кількість перевезених пасажирів. Відповідно до результатів комплексного аналізу динаміки основних показників роботи та структури пасажирських перевезень з різних видів транспорту ми виявили динаміку зміни питомої ваги кожного з них на ринку пасажирських перевезень, а також базові показники для визначення тенденцій (трендів) та прогнозних рівнів обсягу перевезень та пасажирообігу з застосуванням економіко-статистичних методів згладжування рядів динаміки, екстраполяції та експертних оцінок. При цьому експертні оцінки також базуються на статистичному вибірковому спостереженні про міграційні процеси, показники транспортної рухливості населення, валовий внутрішній продукт, номінальні та готівкові реальні доходи, заробітну плату, соціальні виплати, які в сукупності визначають платоспроможний попит населення на транспортні послуги. Головна роль в отриманні інформації про платоспроможному попиті населення на перевезення та супутньому сервісному обслуговуванні та рівні потенційної рухливості належить маркетинговим дослідженням у поєднанні з методами статистичного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу причинно-наслідкових залежностей та взаємозв'язків [8; 9].

Структура пасажирських перевезень за 2021 р., яка виконана на підставі статистичних даних Держкомстату [1] наведена на рисунку 1.

Так, бачимо, що за 2021 рік, всіма видами транспорту було перевезено 7274,1 млн. пасажирів, а пасажирообіг склав 130106,8 млн. пас.-км.

В порівнянні з попередніми роками, данні показники зменшено приблизно на 40%, це пояснюється економічною нестабільністю у державі, яка впливає на рівень рухливості населення. В структурному зрівнянні різних видів транспорту, залізничний транспорт поряд з автомобільним залишається основним видом транспорту в освоєнні пасажиропотоків. Його питома вага в загальному пасажирообігу країни за даними Держкомстату України становить 37%.

З огляду на організаційно-економічні відмінності перевезень пасажирів за різними видами сполучень, їх наукове економіко-технологічне групування має не тільки методологічне, а й суто практичне значення. Відповідно звітних даних динаміка пасажирообігу різними видами транспорту за період з 2015 по січень 2022 рр. наведено на рисунку 2.

За фактичними статистичними даними за сім років, з 2015 р. по 2021 р. та січень 2022 р., видно, що цей період був дуже нестабільним, це пояснюється багатьма факторами, в тому числі і нестабільною економічною та політичною обстановкою у державі, пов'язаною із світовим карантинном. За

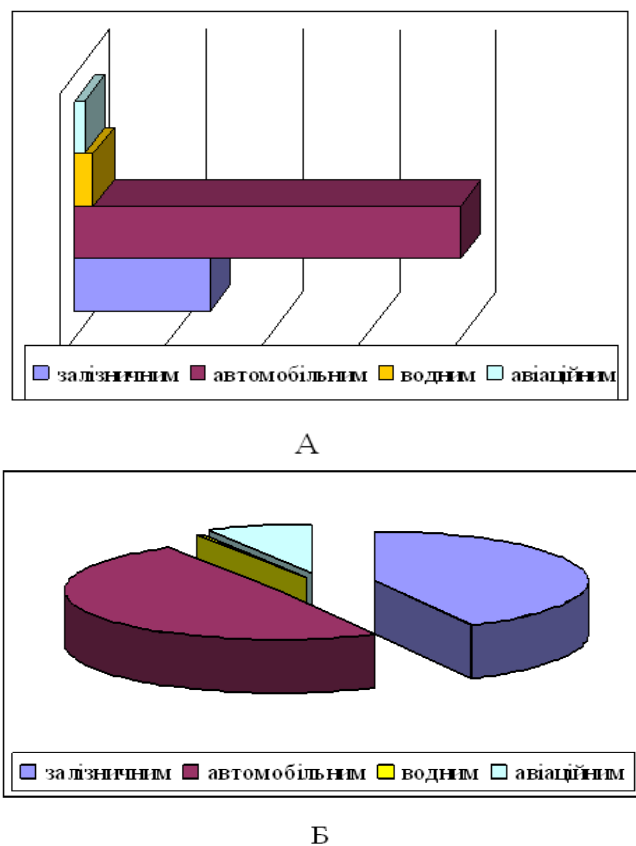

Рис. 1. Динаміка структури пасажирських перевезень за 2021 р. А – перевезено пасажирів, В – пасажирообіг

Джерело: угруповано [1; 2]

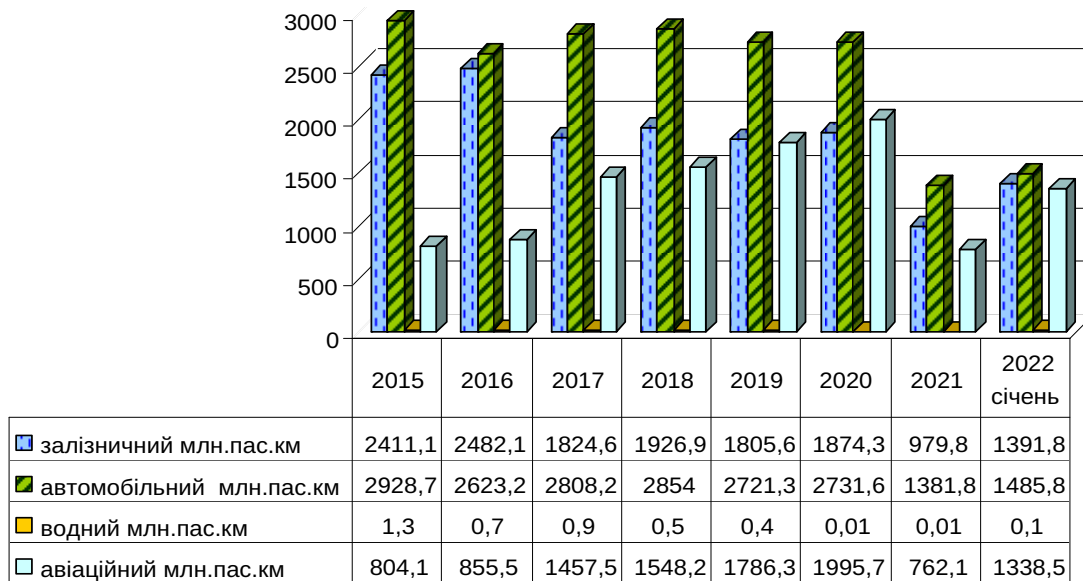

Рис. 2. Динаміка пасажирообігу різними видами транспорту за період з 2015 по січень 2022 рр.

Джерело: згруповано на підставі даних [1; 2; 3]

показником «пасажирообіг» спостерігається зменшення загального обсягу пасажирської роботи по всіх видах транспорту та по кожному з них, зокрема.

Переважно, найбільшу питому вагу у пасажирських перевезеннях займають залізничний (50,5% – у 2021 році) та автомобільний (49,4% – у 2021 році) транспорт. Також, у 2019–2020 рр., спостерігається активізація авіатранспорту, однак у 2021 році ми бачимо зниження цього показника. Водний транспорт, за період, що аналізується, показує найменші показники щодо обсягу пасажирообігу, це пов'язано у першу чергу зі скороченням обсягів круїзного туризму по водних просторах країни [3].

Одним із значних напрямів розвитку національної економіки та транзитного потенціалу країни є ефективне функціонування її транспортної системи. Ця аксіома підштовхує до удосконалення існуючої та розробки нової концепції розвитку транспортної системи України. Першим кроком у цьому напрямі на державному рівні стало затвердження Транспортної стратегії України на період до 2030 р. [4]. Основними очікуваними результатами внаслідок запровадження цієї стратегії має стати підвищення рівня безпеки на транспорті та зменшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферу. Однак у сфері покращення якості та функцій послуг практично нічого не змінюється.

Багато мешканців країни відмовляються від транспорту загального користування та більше використовують приватний транспорт. Однак не завжди це зручно, і відповідальності більше, і треба розбиратися у прокладенні маршруту, і втомлюватися за кермом автомобіля. Враховуючи на це,

необхідно полегшити людям завдання, зробити це більш зручним та сприяти можливості вільно та швидко обирати маршрут та вид транспорту для мандрування. Зважаючи на те, що люди все більше становляться ледачими та залежними від Інтернет можливостей, пропонується їм надавати послуги у цьому напрямку і тим самим заволікати їх користуватись транспортом загального користування.

Автором пропонується створення підрядно-логістичного департаменту, яке буде займатись менеджменто-маркетинговими, і логістичними дослідженнями та пропонувати альтернативний варіант щодо вибору, або об'єднання двох та більше видів транспорту, для пасажирів з урахуванням побудови всього маршруту поїздки. Члени даної групи працюватимуть на підставі статистичних даних про всі види транспорту та алгоритму основних факторів, що впливають на вибір виду транспорту для пасажирських перевезень в нестабільних економічно-політичних умовах: мета поїздки пасажирів; маршрут, режим роботи транспортного засобу, загальні можливості виду транспорту, швидкість перевезень; тривалість (час) поїздки пасажирів; вартість поїздки; зручність розкладу руху транспорту; зручне он-лайн оформлення квитка; якість обслуговування під час поїздки; комфортабельність і безпека поїздки; ступінь близькості й зручність транспортного засобу до пункту відправлення й місця прибуття тощо. Пропонується створити департамент у системі Міністерства транспорту України, як окремий підрозділ, який матиме доступ до всіх видів транспортної системи і удосконалив логістичний підхід при плануванні пасажирських перевезень та маршрутів рухів транспортних засобів.

Задача відділу, підібрати самий зручний вид транспорту, сповісти пасажирів про нюанси поїздки, в тому чи іншому напрямку. Це підвищить інтерес жителів до подорожі і рух населення країни до використання транспорту загального користування, і відповідно стабілізує обсяги пасажирообігу, що в результаті призведе до підвищення доходності транспортної системи держави.

Звичайно, це не вирішить основної проблеми перевезення пасажирів, оскільки ще існують і зовнішні політичні та економічні проблеми, на які на даному етапі важко вплинути. Однак, згодом, ця ідея принесе свої плоди та вплине на перспективи функціонування та розвитку транспортної системи України.

Висновки та перспективи подальшого розвитку дослідження. Економіко-політичні проблеми країни призвели до суттєвих змін загальних показників виробництва, торгівлі та туризму, і природно вони відбилися на транспортній системі, зокрема це позначилося на пасажиропотоках. З метою отримання нових даних, автором було проведено аналіз роботи основних показників транспортної роботи у сфері пасажирських перевезень. Зроблений комплексний аналіз роботи основних показників пасажиропотоків підтвердив тенденцію зменшення кількості перевезених пасажирів, і схоже, у перспективі, маємо великий ризик до подальшого їх зниження. Виходячи з цього, необхідні відповідні заходи до залучення населення використання транспортної системи країни. Одним з таких шляхів, з удосконалення та розширення якості послуг, враховуючи що багато людей самі не можуть скласти собі маршрут, автором запропонована нова логістична послуга, яку будуть надавати у спеціальному центрі, звичайно за додаткові кошти, які погасять витрати на його утримання.

Запропонована автором пропозиція щодо створення підрядно-логістичного департаменту, який на відміну, від існуючих відділів, буде враховувати всебічні зміни зовнішніх і внутрішніх факторів що впливають на пасажирські перевезення істотно вплине на загальний обсяг пасажирообігу і змінить статистичні данні в кращу сторону, а відповідно принесе прибуток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна Служба Статистика України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tr/tr_rik/po_v/arh_po_v_u.htm (дата звернення: 10.02.2023).
2. Державна служба статистики України. Підсумки роботи транспорту в січні-серпні 2021 року. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/09/117.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
3. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3324746-pasaziroobig-ukrainskogo-](https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3324746-pasaziroobig-ukrainskogo-transportu-zbilsivsa-na-27-derzstat.html)

[transportu-zbilsivsa-na-27-derzstat.html](https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3324746-pasaziroobig-ukrainskogo-transportu-zbilsivsa-na-27-derzstat.html) (дата звернення: 27.02.2023).

4. Національна транспортна стратегія України на період до 2030. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT3297> (дата звернення: 27.02.2023).

5. Амоша О. І., Філіппова О. С. Європейський досвід забезпечення ефективного функціонування підприємств міського пасажирського транспорту. *Журнал «Економіка будівництва і міського господарства»*. 2010. Т. 6. № 4. С. 179–189.

6. Гадзевич О. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Навч. посіб.: ВДУ ім. Лесі Українки. Луцьк. 1997. 159 с.

7. Гриценко Н. В. Сучасний погляд на економічну оцінку транспортних проектів. *Науковий журнал «Регіональна економіка та управління»*. Запоріжжя. 2021. № 2 (32). С. 47–60.

8. Пацула О. І. Організація і методика економічного аналізу: опорний конспект лекцій для студентів спеціальності 6.030509 «Облік і аудит». Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 136 с.

9. Кулаєв Ю. Ф., Бараш Ю. С., Бараш М. В., Гненний В. М. Економіка залізничного транспорту: підручник: Дніпропетровськ : ДНУЗТ ім. акад. В. Лазаряна. 2014. 480 с.

10. Мороз М. М. Шляхи вдосконалення пасажирських перевезень транспортом загального користування. *Зб. наукових праць Кіровоградського національного технічного університету: «Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація»*. 2015. Вип. 28. С. 57–63.

REFERENCES:

1. Derzhavna Sluzhba Statystyka Ukrainy. Elektronnyi resurs [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tr/tr_rik/po_v/arh_po_v_u.htm (accessed 10 February 2023).
2. Derzhavna sluzhba statystiky Ukrainy. Pidsumky roboty transportu v sichni-serpni 2021 roku. Elektronnyi resurs [State Statistics Service of Ukraine. Results of transport operations in January-August 2021]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/09/117.pdf> (accessed 17 February 2023).
3. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy «Ukrinform» Elektronnyi resurs [Multimedia platform of foreign broadcasting of Ukraine "Ukrinform"]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3324746-pasaziroobig-ukrainskogo-transportu-zbilsivsa-na-27-derzstat.html> (accessed 27 February 2023).
4. Natsionalna transportna stratehiia Ukrainy na period do 2030. Elektronnyi resurs [National transport strategy of Ukraine for the period until 2030]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT3297> (accessed 27 February 2023).
5. Amosha O. I., Filippova O. S. (2010) Yevropeiskyi dosvid zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia pidpriemstv miskoho pasazhyrskoho transportu [European experience of ensuring the efficient function-

ing of urban passenger transport enterprises]. *Zhurnal «Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva»* [Journal Economics of Construction and Urban Economy], vol. 6, no. 4, pp. 179–189.

6. Hadzevych O. I. (1997) Ekonomichniy analiz hospodarskoi diialnosti pidpriemstv [Gadzevich OI Economic analysis of economic activity of enterprises]. VDU them. Lesya Ukrainka, Lutsk, 159 p.

7. Hrytsenko N. V. (2021) Suchasnyi pohliad na ekonomichnu otsinku transportnykh proektiv [Gritsenko NV Modern view of economic assessment of transport projects]. *Naukovyi zhurnal «Rehionalna ekonomika ta upravlinnia»*. Zaporizhzhia [Scientific journal "Regional Economics and Management". Zaporizhzhia], no. 2 (32), pp. 47–60.

8. Patsula O. I. (2012) Orhanizatsiia i metodyka ekonomichnoho analizu [Patsula OI Organization and methodology of economic analysis]. Opornyi konspekt lektsii

dlia studentiv spetsialnosti 6.030509 «Oblik i audyt». Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 136 p.

9. Kulaiev Yu. F., Barash Yu. S., Barash M. V., Hnenyi V. M. (2014) Ekonomika zaliznychnoho transportu [Rail economy]. Dnipropetrovsk: DNUZT im. akad. V. Lazariana, 480 p.

10. Moroz M.M. (2015) Shliakhy vdoskonalennia pasazhyrskykh perevezen transportom zahalnoho korystuvannia [Ways to improve passenger transportation by public transport]. *Zb. naukovykh prats Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu: «Tekhnika v silskohospodarskomu vyrobnytstvi, haluzeve mashynobuduvannia, avtomatyzatsiia»* [Coll. Scientific works of Kirovograd National Technical University: "Technology in agricultural production, industry engineering, automation"], vol. 28, pp. 57–63.